

01.02.2022

Ympäristöministeriö
kirjaamo.ym@gov.fi

Viite: lausuntopyyntö 8.12.2021 VN/16951/2020.

Viite: Kainuun liitolle 13.1.2022 myönnetty lisäaika lausunnon jättämiselle

KAINUUN LIITON LAUSUNTO KESKIPITKÄNN AIKAVÄLIN ILMASTOPOLITIIKAN SUUNNITELMASTA

Ympäristöministeriö on pyytänyt mm. Kainuun liiton lausuntoa keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmasta. Kainuun liitto kiittää mahdollisuudesta lausua suunnitelman sisällöstä ja lausuu suunnitelmasta alla olevien alaotsikoiden alle.

Suunnitelman tavoitteet

Ilmastosuunnitelma koskee ns. taakanjakosektoria eli päästökaupan ulkopuolisia sektoreita maankäyttösektoria lukuun ottamatta.

Suunnitelman piiriin kuuluvat siten liikenteen, maatalouden, rakennusten erillislämmityksen, työkoneiden, jätehuollon ja F-kaasujen päästöt sekä päästökaupan ulkopuolisen teollisuuden ja muun energiankäytön päästöt. Suunnitelman tavoite vähentää kasvihuonekaasupäästöjä (KHK-päästöt) 50 % vuoteen 2030 mennessä on kannatettava. Kainuu on aktiivinen vihreän siirtymän toimija, joka tuottaa ilmastoratkaisuja globaalisti muiden tarpeisiin.

Kainuun maakuntasuunnitelman 2040 tavoitteena on, että aktiivisella ja osaavalla metsien hoidolla sekä riittävällä määrällä suojelualueita Kainuu säilyy merkittävänä hiilinieluna, mutta samalla varmistaa omien metsävarojen aktiivisen ja kestävä hyödyntämisen ja jalostamisen Kainuussa mekaanisen ja kemiallisen metsäteollisuuden tuotantoyksiköissä. Metsiä hoidetaan kestävästi ja ammattitaitoisesti ja

Osoite:

Kainuun liitto,
Kauppakatu 1
87100 Kajaani

Sähköposti:

etunimi.sukunimi@kainuunliitto.fi
Kirjaamo 040 722 0900
www.kainuunliitto.fi

Laskutus:

Kainuun liitto
PL 9823
00026 BASWARE

Y-tunnus:

2496992-4

samalla huolehditaan monikäyttömetsien hyvästä kasvukunnosta ja ylläpidetään kestävästä metsien hiilinielua. Kainuun metsäbiotalouden tavoitteet edellyttävät hakkuiden kestävästä lisäämisestä.

Puutuoteteollisuus ja -rakentaminen ja muu metsäbiotalous ovat Kainuun kasvualoja ja tuottavat fossiilisia uusiutumattomia raaka-aineita korvaavia biotuotteita, joihin hiili varastoituu. Kainuu edistää puutuoteteollisuutta, puun käyttöä rakentamisessa ja kehittää omista uusiutuvista luonnonvaroistaan innovaatiotoiminnan avulla muita pitkäikäisiä korkean jalostusarvon tuotteita ja tuotantoa Kainuuseen. Suurimmat ilmastohyödyt Kainuu saa aikaan valmistamalla tuotteita uusiutuvista raaka-aineista korvaamaan fossiilisia uusiutumattomia raaka-aineita. Kainuun positiivisen ympäristökädenjäljen saavuttamisen edellytys on, että metsiä ja muita luonnonvaroja jalostetaan Kainuussa vihreän siirtymän edellyttämiksi positiivisia ympäristövaikutuksia aikaansaaviksi tuotteiksi.

Kainuun maakuntaohjelman 2022 – 2025 tavoitteena on, että vihreässä siirtymässä väistyvien elinkeinojen tilalle saadaan luotua uusia kestävästi kehityksen elinkeinoja ja aiempaa enemmän työpaikkoja. Kainuu kasvattaa uusiutuvan energian tuotantomääriä ja energiaomavaraisuutta sekä ylläpitää päätösvaltaansa energiantuotannossa. Vuoteen 2025 mennessä uusiutuvan energian osuus energian kulutuksesta Kainuussa on vähintään 75 % ja energiaomavaraisuus 65 %. Kasvihuonekaasupäästöt laskevat niin, että ovat vuonna 2025 korkeintaan 500 CO₂-ekv kt. Kainuu säilyy merkittävänä hiilinieluna. Vuoteen 2025 mennessä vähintään 4 Kainuun kuntaa on liittynyt Hinku-verkostoon.

Ympäristöministeriö on yhdessä muiden ministeriöiden kanssa valmistellut luonnoksen keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmaksi. Ilmastolain (609/2015) mukaan valtioneuvosto hyväksyy keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan kerran vaalikaudessa. Lain mukaan suunnitelmaan sisältyy toimenpideohjelma, jossa esitetään, millä toimilla ihmisen toiminnasta aiheutuvia kasvihuonekaasujen päästöjä vähennetään ja ilmastonmuutosta hillitään taakanjakosektorilla, sekä päästökehitysarviot kasvihuonekaasujen päästöjen kehityksestä ja politiikkatoimien vaikutuksista siihen. Suunnitelman kattamalle taakanjakosektorille kuuluvat liikenteen, maatalouden, rakennusten erillislämmityksen, työkoneiden, jätehuollon ja F-kaasujen päästöt sekä päästökaupan ulkopuolisen teollisuuden ja muun energiankäytön päästöt.

Suunnitelmaa on valmisteltu rinnakkain ilmasto- ja energiastrategian kanssa. Suunnitelmassa tarkastellaan myös poikkileikkaavia teemoja, kuten alueellisen ilmastotyön ja kulutuksen merkitystä. Suunnitelman laatimisen perustana on ilmasto- ja energiastrategian kanssa yhteiset, VTT:n vetämässä HIISI-hankkeessa tuotetut skenaariot.

Järjestyksessään toisen ilmastosuunnitelman lähtökohtia ovat EU:n komission ehdottama vuoden 2030 kiristynyt päästövähennysvelvoite ja hallitusohjelmassa määritellyt ilmastolinjaukset. Komission ehdotuksen mukaan Suomen kasvihuonekaasujen päästövähennystavoite taakanjakosektorille vuodelle 2030 on 50 prosenttia verrattuna vuoden 2005 tasoon. Hallitusohjelmassa tavoitteeksi on asetettu, että Suomi on hiilineutraali vuoteen 2035 mennessä.

Perusskenaarion nykyiset toimet eivät riitä tavoitteiden saavuttamiseen. Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmassa arvioidaan millä toimilla ero saadaan kurottua umpeen, ja miten päästöt vähenevät taakanjakosektorin osalta niin, että hiilineutraaliustavoite on mahdollista saavuttaa.

Ympäristöministeriö raportoi suunnitelman toteutumisesta vuosittain eduskunnalle ilmastovuosikertomuksessa, joka on kaikille julkinen raportti.

Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmaluonnos

2a Liikenteeseen suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

- Tälle osa-alueelle pitäisi esittää vähemmän ilmastotoimia

2b Liikenne - avovastaus

Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmaluonnoksen liikenteeseen suunnattujen toimien yhtenä keskeisimpänä lähtökohtana on Valtioneuvoston toukokuussa 2021 tekemä periaatepäätös (LVM/2021/62) kotimaan liikenteen päästöjen vähentämisestä eli fossiilittoman liikenteen tiekartasta. Kainuun liitto on antanut Fossiilittoman liikenteen tiekartan luonnoksessa lausunnon 16.2.2021 (Dnro 6/03.00.00/2021), jonka keskeisiä näkökohtia Kainuun liitto edelleen korostaa ilmastopolitiikan toimenpiteiden valmistelussa.

Suunnitelmaluonnoksessa tunnistetaan, että Suomi on harvaan asuttu maa ja auto on monelle ihmiselle välttämätön liikkumisväline nyt ja

tulevaisuudessa. Harvaan asutuilla alueilla ei ole realistista puhua henkilöautoilusta luopumisesta, vaan päästövähennysratkaisuja on etsittävä alueiden erityispiirteet huomioiden. Harvaan asutuilla alueilla päästöttömän julkisen liikenteen toimintaedellytykset ovat rajalliset matkustajamäärien vähäisyyden vuoksi. Fossiilittoman liikenteen tiekartan vaiheen yksi toimenpiteet huomioivat yksityisen henkilöautoilun päästöjen vähentämisen mahdollisuuksia mm. jatkamalla ja korottamalla yksityisen latausinfrastruktuurin tukea taloyhtiöille sekä jatkamalla täyssähköautojen hankintatukea. Kainuun liiton mielestä fossiilittomiin käyttövoimiin siirtymisen aikataulussa tulee huomioida pohjoisen Suomen olosuhteista johtuva riippuvuus henkilöautoilusta sekä erityisesti kylmien talviolosuhteiden aiheuttamat haasteet fossiilittomien polttoaineiden, erityisesti sähkö, vaikutuksille ajoneuvojen käyttökelpoiseen toimintamatkaan ja turvalliseen liikkumiseen.

Liikenteen toimenpiteissä on erityisen tärkeää huomioida fossiilittomien polttoaineiden jakeluverkon laajentaminen koko Suomea kattavaksi, myös Kainuun maakunnassa. Biokaasu on tärkeä erityisesti tavarakuljetusten osalta. Kainuun liitto pitää hyvänä, että liikennesähkön ja -kaasun julkisen jakeluinfrastruktuurin tuen myöntämisessä huomioidaan erityisesti alueet, joilla ei vielä ole julkista fossiilittomien polttoaineiden jakeluverkkoa. Kainuun liitto pitää tärkeänä, että biokaasun rahoitusinstrumentissa huomioidaan alueellinen kattavuus tuen pisteytyksessä tai kohdentamalla se maakunnallisesti.

Kainuun liitto pitää tärkeänä, että ilmastopolitiikan toimenpiteet eivät heikennä Itä ja Pohjois-Suomen elinkeinoelämän kilpailukykyä ja nosta logistiikkakustannuksia raaka-aineiden ja tuotekuljetusten osalta. Elinkeinoelämän raskaan liikenteen mitta- ja massamittojen korottaminen voi edistää vähähiilisyttä, kun kuljetusten koon kasvaessa liikennesuoritteita voidaan vähentää kustannustehokkaasti. Fossiilittoman liikenteen tiekartan vaiheessa kaksi on tunnistettu väylien kunnossapidon parantamistarpeet. On oleellista, että parannustarpeita kohdistetaan Itä- ja Pohjois-Suomeen, joiden alueilla liikkuu merkittävä tonnimäärä elinkeinoelämän kuljetuksia mm. puukuljetuksia valta- ja kantateillä sekä niiden ulkopuolisella vähemmän liikennöidyllä väyläverkolla. Tässä yhteydessä on tärkeää varautua myös raskaan liikenteen kuljetusreittien siltojen ja teiden kantavuuden ja kunnon parantamiseen. Tavaraliikenteen siirtämisessä tieliikenteestä kestävämpiin liikennemuotoihin mm. raiteille

on paljon mahdollisuuksia, kun samalla huomioidaan kuljetusketjujen sujuvuus, katkeamattomuus sekä kustannustehokkuus. Rataverkolla kaukojunien henkilöliikenteessä voidaan edistää henkilöautoliikenteen kasvihuonepäästöjen vähentämistä lisäämällä juniin autovaunuja myös Savonradan kautta Lappiin kulkeviin juniin yhteysvälillä Helsinki-Kouvola-Kajaani-Oulu-Rovaniemi. Tällöin erityisesti Kainuuseen ja Koillismaalle suuntautuva matkailuliikenne voisi hyödyntää uutta autojunayhteyttä.

Suunnitelmaluonnoksessa todetaan, että Tilastokeskuksen pikaennakkotiedon mukaan päästöt laskivat vuonna 2020 runsaat 6 prosenttia edellisvuoteen nähden erityisesti koronapandemian takia laskeneen tieliikenteen suoritteiden vuoksi. Fossiilittoman liikenteen tiekartan 2 vaiheessa laaditun selvityksen mukaan etätyön lisääntymisestä johtuva henkilöautoliikenteen CO₂-päästöjen vähenemä vuositasolla olisi noin 0,08–0,125 Mt vuonna 2030. Kainuun liitto toteaa, että etätyö voi tulevaisuudessa edistää liikenteen kasvihuonekaasupäästötavoitteiden saavuttamista, elinkeinotoiminnan sujuvuutta ja monipaikkaisuuden mahdollisuuksia, kun päivittäiset henkilöliikenteen liikennesuoritteet vähenevät. Ilmastopolitiikan liikenteen toimenpiteet kohdentuvat ensisijaisesti tieliikenteeseen, mutta Kainuun liitto pitää tärkeänä, että etätyön täysimääräisen hyödyntämisen esteet puretaan mm. toimivilla ja kattavilla tietoliikenneyhteyksillä. Viestintäverkkoja kehittämällä voidaan vaikuttaa ihmisten liikkumistarpeeseen ja -suoritteisiin vähentävästi sekä samalla myös vähentää liikkumisen aiheuttamia päästöjä. Sujuvat matkaketjut, liityntäyhteydet ja yksi matkalipputuote Suomen eri alueilla edistäisivät myös omalta osaltaan kasvihuonekaasupäästötavoitteiden saavuttamista sekä alueiden sisäistä ja ulkoista saavutettavuutta. Kun matkaketjut ja liityntäyhteydet ovat sujuvia sekä matkalipputuote koko matkaketjulla kattava ja toimiva, on entistä useammalla mahdollisuus valita vähäpäästöisempi liikkumismuoto.

3. Maataloutteen suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

- En ota kantaa tähän osa-alueeseen

4. Rakennusten lisälämmitykseen suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

- En ota kantaa tähän osa-alueeseen

5. Työkoneisiin suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

- En ota kantaa tähän osa-alueeseen

6. Jätehuoltoon suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

- Yhdyn tämän osa-alueen esitettyihin lisätoimiin

Esitetyt lisätoimet kierrätyksen tehostamisesta ja hiilidioksidin talteenoton ja hyödyntämisen kehittämistä ovat erittäin hyviä ja kannatettavia toimia. Varsinkin jälkimmäinen tulee kuitenkin edellyttämään tutkimuksen tukemista ja tulosten tehostettua siirtämistä käytäntöön.

7. F-kaasuihin suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

Yhdyn tämän osa-alueen esitettyihin lisätoimiin

- En ota kantaa tähän osa-alueeseen

8. Teollisuuden ja muihin päästöihin suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

- Yhdyn tämän osa-alueen esitettyihin lisätoimiin

Polttoon perustumattomaan uusiutuvaan energiaan siirtyminen vaatii vähintään 10 vuoden siirtymäajan, jotta näihin energialähteisiin perustuva teknologia saadaan kehitettyä ja hinnaltaan mahdolliseksi toteuttaa. Siihen asti on verotuksessa ja tuissa otettava huomioon, ettei polttoon perustuvan energian kuluttajahinnat nouse kohtuuttomasti.

9. Kuntien ja alueiden ilmastotyöhön suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

- En ota kantaa tähän osa-alueeseen

10. Kulutuksen hiilijalanjälkeen suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

- En ota kantaa tähän osa-alueeseen

11. Julkisiin hankintoihin suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

- Yhdyn tämän osa-alueen esitettyihin lisätoimiin

Kainuun maakuntaohjelman 2022 – 2025 tavoitteena on, että Kainuu on paras julkinen hankkija, jonka julkisen sektorin toimijat kilpailutuksilla ja julkisilla hankinnoilla tukevat optimaalisesti aluetalouden ja paikallisten yritysten liiketoiminnan ja osaamisen kasvua ja kestävää kehitystä.

Tavoitteen saavuttamiseksi on listattu seuraavia toimenpiteitä:

Vahvistetaan julkisen sektorin kilpailutusosaamista ja tuetaan julkisilla hankinnoilla paikallista palvelu- ja tuotetarjontaa ja yrittäjyyttä.

Organisoidaan julkisen sektorin kilpailutusosaamisen koulutusohjelma Kainuun kunnille ja muille julkisen sektorin organisaatioille sekä koulutusta Kainuun yrityksille kilpailutusvalmiuksista. Aluetaloudellinen kestävyys ja kokonaisuhyöty, ilmastovastuullisuus ja hiilikädenjälki sekä vihreä ja digitaalinen siirtymä laajemmin otetaan huomioon kilpailutuskriteereissä. Kainuun maakuntaohjelman 2022 – 2025 vihreän siirtymän tavoitteessa yhtenä toimenpiteenä on linjattu, että tehostetaan julkisten hankintojen avulla vähähiilisyttä painottamalla hankinnoissa paikallisuutta ja lyhyitä kuljetusmatkoja.

12. Muihin poikkisektoreihin suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

- Yhdyn tämän osa-alueen esitettyihin lisätoimiin

Kierto- ja biotaloudella on merkittävä rooli ilmastokestävyyden tavoitteen toteuttamisessa. Resurssitehokkuus ja luonnonvarojen kestävä käyttö yhdessä jalostusarvon nostamisen kanssa ovat Kainuulle tärkeitä tavoitteita. Kainuun maakuntaohjelman 2022 – 2025 tavoitteena on, että Kainuussa talouden vihreä ja oikeudenmukainen siirtymä fossiilitaloudesta vähähiiliseen kiertotalouteen etenee ja yritykset ovat hyödyntäneet sen tuoman lisäarvon elinkeinotoimintaan.

13. Toimenpideohjelma tavoitteiden saavuttamiseksi

- En ota kantaa tähän osa-alueeseen

14. Suunnitelman ympäristö, talous ja sosiaaliset vaikutukset

Ei lausuttavaa

15. Muita huomioita

Ei lausuttavaa

16. Voiko organisaationi edistää ilmastosuunnitelman tavoitteiden saavuttamista

- Kyllä

Kainuun liitto

Pentti Malinen
maakuntajohtaja

Jouni Ponnikas
aluekehitysjohtaja

Sanna Schroderus
suunnittelujohtaja